

**Відділ освіти Кобеляцької райдержадміністрації
Опорний заклад «Бутенківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
імені Ю.П. Дольд-Михайлика»**

М.М. Андрейко

Інтерактивні методи навчання як інструмент формування ключових компетентностей здобувачів освіти на сучасному уроці української літератури

Бутенки 2020

Андрейко Марія Миколаївна,

- учитель української мови та літератури, учитель-методист, учитель вищої категорії;
- опорний заклад «Бутенківська загальноосвітня школа I-III ступенів імені Ю.П. Дольд-Михайлика»;
- стаж за фахом 31 рік

Посібник містить описи та розробки методів за технологіями інтерактивного навчання, які сприяють ефективності уроків української літератури, пробуджують в учнів інтерес та мотивацію, навчають самостійно мислити та діяти, а також представлені конспекти уроків української літератури в 11 класі при вивченні творчості М. Куліша з використанням інтерактивних методів.

Для вчителів української мови та літератури, студентів філологічних факультетів, абітурієнтів.

Рецензенти:

Левченко С.Г. – методист Кобеляцького районного методичного кабінету.

Федь С.В. – керівник ШМО учителів суспільно-гуманітарних, філологічних дисциплін, учитель української мови та літератури, учитель вищої категорії.

Схвалено науково-методичною радою Кобеляцького районного методичного кабінету (протокол № від 2019 року)

Зміст

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Інтерактивне навчання як новітній підхід до організації освітнього процесу в школі.....	6
РОЗДІЛ 2. Використання інтерактивних методів на уроках української літератури в 11 класі при вивченні творчості М. Куліша.....	12
2.1. Розвиток національного театру («Березіль») Леся Курбаса, Харківський театр ім. І.Франка), драматургії 1920-1930 рр. (від ідеологічних агіток до психологічної драми). П'єси В.Винниченка, М.Куліша, І. Дніпровського, І. Кочерги, Я. Мамонтова на перетині «корифеїв», зарубіжної класики і модерної драматургії. Микола Куліш. Життєвий і творчий шлях митця. Зв'язок із театром Л.Курбаса. Національний матеріал і вселюдські, «вічні» мотиви та проблеми у п'єсах.....	12
2.2. Сатирична комедія «Мина Мазайло» М.Куліша. Проблема готовності українського суспільства бути українським (на прикладі позиції, поведінки дійових осіб). Специфіка комедійного жанру: про серйозне легко, грайливо. ТЛ: сатирична комедія.....	21
2.3. Розвінчання національного нігілізму, духовної обмеженості на матеріалі українізації (Мина, Мокій, дядько Тарас, тьотя Мотя). Сатиричне викриття бездуховності обивателів, що зрікаються своєї мови, культури, родового коріння. Драматургічна майстерність автора. Актуальність п'єси для нашого часу.....	27
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37

ВСТУП

Справжній учитель і мудрець
нічого не вчать, а лише
вказують шлях до істини.
Сократ

Соціально–політичні зміни, що відбуваються в суспільстві, потребують відповідного перенесення акцентів в освітній галузі. Нова освітня філософія визначила пріоритетні напрями педагогічної діяльності, серед яких особливої ваги набирає стратегія спрямування освітнього процесу на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенціальних можливостей та здібностей здобувачів освіти. Сьогодні як ніколи актуальні дидактичні заповіді В.Сухомлинського. У книзі «Сто порад учителю» він писав: «Немає абстрактного учня. Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб розкривати сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці...» Перед педагогами стоїть завдання навчити учнів здобувати інформацію, самостійно приймати рішення, орієнтуватися в мінливому світі. Успішно його виконати сприяє використання інтерактивних технологій, реалізація яких на уроках української літератури має конкретну мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Мета дослідження: визначити, дослідити й обґрунтувати особливості застосування інтерактивних методів навчання на уроках української літератури.

Гіпотеза дослідження: передбачається, що навчання за допомогою використання інтерактивних технологій сприятиме розвитку пізнавальних інтересів учнів.

Основні завдання:

1. Визначити загальну суть інтерактивного навчання.
2. З'ясувати і розкрити шляхи підвищення ефективності сучасного уроку української літератури завдяки інтерактивним технологіям.
3. Проаналізувати науково–методичну літературу з проблеми дослідження.
4. Розглянути структуру і методику інтерактивного навчання.
5. Поділитися досвідом проведення уроків з використанням інтерактивних методів навчання.

Завдання вчителя – допомогти учневі знайти себе в житті; пробудити чи розвинути в дитині те творче зернятко, яке є в кожному, бо закладене там природою. У даній роботі пропоную добірку інтерактивних методів навчання, які використовую на уроках у залежності від віку учнів, теми уроку та форми його проведення. Усі запропоновані прийоми й методи з'являлися поступово протягом кількох років роботи; частина з них запозичена з досвіду роботи інших учителів, частина – із книг, методичних посібників, частина – із власних спостережень і висновків. Своє завдання як учителя я розумію насамперед у вихованні учня як активно мислячої особистості, що зможе творчо підійти до матеріалу, який вивчається. Тому кілька років працюю над проблемним питанням: «Використання інтерактивні методи навчання на уроках української мови та літератури».

РОЗДІЛ 1. Інтерактивне навчання як новітній підхід до організації освітнього процесу в школі.

Термін «інтерактивний» прийшов до нас з англійської і має значення «взаємодіючий». Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Одні вчені визначають його як діалогове навчання: інтерактивний — означає здатність взаємодіяти чи знаходитись у режимі бесіди, діалогу з чимось (наприклад, комп'ютером) або кимось (людиною). Отже, інтерактивне навчання — це перш за все діалогове навчання, у ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня. Як зазначають О.Пометун та Л.Пироженко, сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці). На нашу думку, сутність інтерактивного навчання полягає у взаємонавчанні, груповій формі організації освітнього процесу з реалізацією активних групових методів навчання для вирішення дидактичних завдань. Педагог при цьому виконує функції помічника в роботі, консультанта, організатора, стає одним із джерел інформації. Однак, учень і вчитель виступають як рівноправні суб'єкти освітнього процесу. Під час такого діалогового навчання здобувачі освіти вчаться критично мислити, розв'язувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважуючи альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусії, спілкуватися з іншими людьми.

Під час інтерактивного навчання учень стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку (що є особливо важливим для старшокласників). Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності.

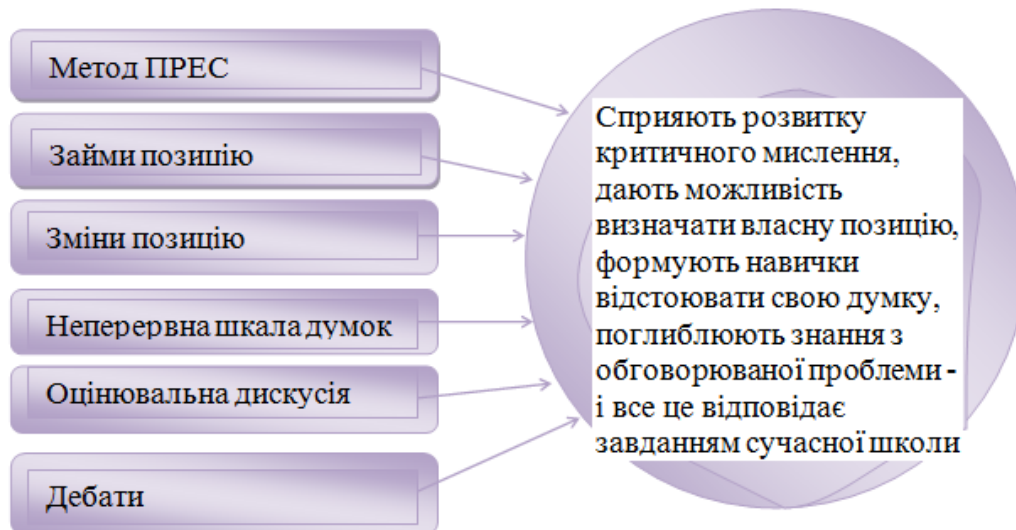
Завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивних методів при правильній їх організації зростає зацікавленість до процесу навчання.

Інтерактивність сприяє формуванню літературних компетентностей: власне читацької, ціннісно-світоглядної, комунікативно-мовленнєвої, діяльнісної, продуктивної, загальнокультурної, інформаційної, емоційної. Головна риса інтерактивного навчання - використання власного досвіду учнями під час розв'язання проблемних питань. Їм надається максимальна свобода розумової діяльності при побудові логічних ланцюгів.

Інтерактивні технології ситуативного моделювання

Технології опрацювання дискусійних питань

Уроки української літератури, організовані за інтерактивними технологіями, сприяють розвитку мислення учнів, уміння вислухати товариша і зробити свої висновки, вчитися вислухати думку іншого і вміти аргументувати свою думку. Тому на своїх уроках активно застосовую групову навчальну діяльність – модель організації навчання в малих групах, об'єднаних спільною навчальною метою. У груповій навчальній діяльності учні показують високі результати засвоєння знань, формування вмінь. Найчастіше парну і групову роботу проводжу на етапі застосування набутих знань. За умов інтерактивного навчання усі діти в класі отримують можливість говорити, висловлюватись: вони мають час подумати, обмінятись ідеями з партнером, а потім озвучити свої думки перед класом. Така робота сприяє розвитку навичок спілкування, вмінь висловлюватись, критично мислити, спільно приймати рішення. Інтерактивне навчання відкриває для учнів можливості співпраці зі своїми ровесниками, дає змогу реалізувати

природне прагнення людини до спілкування, сприяє досягненню учнями вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь.

Досвід роботи показує, що такі заняття проходять цікаво, продуктивно, знімають закомплексованість в учнів з різним рівнем навчальних досягнень. Головне, що настає розвиток творчих здібностей здобувачів освіти, пізнавальних інтересів, значно зростає ефективність уроків літератури, у них виникає бажання читати художню та наукову літературу. Використання інтерактивних методів – не самоціль, а лише засіб створення тієї атмосфери в класі, що найліпше сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливості дійсно реалізувати особистісно орієнтоване навчання. Отже, інтерактивні методи навчання можна представити як різновид, розширення активних методів навчання, сутність яких полягає у постійній творчій взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Краще засвоюється інформація на уроках української літератури за допомогою методу **«Шести Капелюхів Мислення»**. Метод «Шести Капелюхів» надзвичайно простий: коли обговорюється питання, кожний із присутніх застосовує до нього конкретний капелюх, і усі думають в одному напрямку. Шість метафоричних капелюхів різних кольорів — кожний з основних типів мислення.

Схема роботи з капелюхами

- інформація (учасник викладає тільки факти). Одягнувши білий капелюх, ми задаємо питання такого роду: "Яка інформація у нас є?"; "Яка інформація нам потрібна?"; "Якої інформації нам не вистачає?"; "Як нам одержати відсутню інформацію?"; "Які питання ми повинні задавати?". Білий капелюх використовується для того, щоб спрямувати увагу на наявну чи відсутню інформацію.

-логічний позитив (ми одягаємо жовтий капелюх і вчимо свій розум і душу бачити гарне), наводить на думку про оптимізм. Під ним ми робимо пряме зусилля знайти переваги пропозиції: "Що в цьому гарного?" Навіть якщо ідея нам не подобається, жовтий капелюх просить нас знайти в ній позитивні сторони. "Які переваги?"; "Кому це вигідно?".

- критика (учасник говорить найнеприємніше, про негативні наслідки). Він не дає нам зробити що-небудь небезпечне, але вказує на ризик і говорить, чому щось може не вийти. Однак чорним капелюхом не можна зловживати, тому що зловживання небезпечне саме по собі.

- **почуття та інтуїція** (в червоному капелюсі говорять тільки про почуття, емоції). Ви можете не усвідомлювати, чому вам щось подобається, чи чому не подобається, коли використовується червоний капелюх, у вас з'являється можливість описати свої почуття й інтуїцію, без будь-яких пояснень. Ваші почуття існують і червоний капелюх дає можливість їх викласти.

- **креативність** (учасник говорить про те, як можна зробити щось по-іншому, щось прикрасити, змінити). Під ним ми вносимо пропозиції й обговорюємо нові ідеї й альтернативи, говоримо про модифікації й варіації існуючих ідей. Він дозволяє думати про можливості.

- **підведення підсумків** (учасник підсумовує все сказане), використовується для розгляду самого процесу мислення: "Що нам робити далі?"; "Чого ми досягли на сьогоднішній момент?". Цей капелюх можна використовувати, щоб упорядкувати послідовність застосовуваних капелюхів і підсумувати досягнуте.

«Порушена послідовність» – метод, який використовую самостійно і в парах (групах).

Алгоритм діяльності:

1-й крок. Учитель на окремих аркушах паперу записує події, описані у творі.

2-й крок. Папірці перемішуються і вручаються учням (парі, групі).

3-й крок. Завдання: розкласти їх у послідовності, поданій автором.

Метод **«Світового кафе»** - альтернативний формат обговорення питань у групі. Це технічно нескладний, проте напрочуд ефективний метод створення діалогу. Акцент робиться на спілкуванні між учасниками і на продукуванні нових думок та ідей. Це розмова про суть справи в неофіційній обстановці.

Зустріч веде фасилітатор (учитель). На самому початку розмови варто повідомити гостям, що спілкування відбуватиметься в незвичайному форматі. Учасники розсідаються за окремими столами, як у кафе, по кілька (3-7) учнів. За кожним столиком один учень бере на себе роль «господаря»/«господині» столу, а решта – «запрошені гості».

Для оптимізації процесу обговорення та фіксації результатів на кожному столі лежать аркуші великого формату та різнокольорові маркери. Висловлені ідеї відображаються у зручний спосіб – схема, малюнок, теза.

Через визначений відрізок часу (7-15 хв.) «гості» переходять за інші столики, а «господар» / «господиня» залишається на своєму місці і розповідає новоприбулим «гостям» про те, що обговорювала попередня група. Новоприбулі доповнюють уже сказане своїми коментарями. Через 7-15 хв. процедура повторюється: «гості» розходяться за інші столики, «господар»/ «господиня» залишається, новоприбулі додають щось від себе.

Таким чином усі «гості» кафе ознайомлюються з пропозиціями та ідеями один одного, кожен може висловитися та дізнатися думки однокласників. Після цього відбуваються презентації від кожного столика з подальшими обговореннями.

«Дискусійна сітка Алверманна» використовується для навчання учнів дискусії.

1-й крок. Записати в першу і третю колонки аргументи в захист тези і проти неї. Потрібно записати якнайбільше аргументів.

Аргументи “ЗА”	Теза	Аргументи “ПРОТИ”
1		1
2 і т.д.		2 і т.д.

2-й крок. Учні в парах протягом порівнюють написане й укладають спільну таблицю (це можна робити і всім класом), записи якої озвучуються.

3-й крок. Школярі об'єднуються у 2 групи залежно від обраної позиції. Якщо є ті, у кого виникають сумніви, утворюється третя група.

4-й крок. Групи мають вибрати найвагоміші аргументи і підготуватися до дебатів.

5-й крок. Представники груп повинні викласти позицію своїх однокласників. Після них можуть виступити й інші члени групи з власними міркуваннями (до 1 хвилини).

Правила: толерантність; доказовість; право опонента на завершення висловлювання; під час дебатів учні можуть змінювати позицію.

6-й крок. Представникам груп надається прикінцеве слово. (*Інший варіант:* учні пишуть підсумкове 10-хвилинне есе з обговорюваної проблеми.)

Застосування методу «Грунування» може проводитись двома способами – побудова однорівневого або багаторівневого гроно. Однорівневе гроно – це гроно, у якому всі зв'язки в його побудові відбуваються на одному рівні. У багаторівневому – кожне слово наступного рівня стає опорним для добору інформації.

Метод «Кубування» застосовую як у групах, так і в парах. На шести гранях куба записуються завдання (питання). Кидаючи кубик, учні усно (або письмово) відповідають на них.

Метод «Сенкан» практикую для узагальнення вивченого. Він має чітку структуру. Це 5-рядковий вірш, який відкидає будь-яку другорядну інформацію. Його структура така :

1 рядок. Іменник — одне слово.

2 рядок. Опис іменника двома прикметниками.

3 рядок. Дія прикметника передана трьома дієсловами.

4 рядок. Складається речення із 4 слів.

5 рядок. Висновок пишеться одним словом — іменником.

Інтерактивну технологію **«Карусель»** застосовую для інтенсивної перевірки обсягу й глибини знань учнів із теми, для одночасного залучення всіх учасників до активної роботи. Існують варіанти організації **«роботи в малих групах»**: **«Діалог»**, **«Синтез думок»**, **«Спільний проект»**, **«Пошук інформації»**, **«Коло ідей»**.

Зрозуміти особливості творчого доробку письменників, їхніх відносин із різними людьми, значущість у суспільстві загалом, розкрити риси характеру, захоплення, сфери діяльності, світоглядну позицію та риси індивідуального стилю майстрів слова допомагає здобувачам освіти прийом **«Конспект-схема вивчення біографії письменника»**.

Значно ускладнюється й урізноманітнюється (а отже, стає цікавішою) робота, коли ознайомлюю здобувачів освіти із систематикою **«Запитань Блума»**.

Буквальні запитання, що потребують відтворення фактичної інформації, розраховані на механічне пригадування.

Запитання на переформулювання — учень має подати інформацію в іншій формі (розказати, як він бачить певну подію, описати її).

Запитання на витлумачення передбачають встановлення причиново-наслідкових зв'язків, фактів, явищ, подій. (Чому герой...? У чому причина...?)

Запитання на застосування.

Аналітичні запитання.

Запитання на синтез.

Запитання на оцінку.

Запитання ставляться: **до змісту твору, до героя, до автора.**

Практичне застосування інтерактивних методів на уроках української літератури подаю в посібнику на прикладі вивчення в 11 класі творчості М.Куліша.

РОЗДІЛ 2. Використання інтерактивних методів на уроках української літератури в 11 класі при вивченні творчості М. Куліша

2.1.Тема: Розвиток національного театру («Березіль») Леся Курбаса, Харківський театр ім. І.Франка), драматургії 1920-1930 рр. (від ідеологічних агіток до психологічної драми). П'єси В.Винниченка, М.Куліша, І. Дніпровського, І Кочерги, Я. Мамонтова на перетині «корифеїв», зарубіжної класики і модерної драматургії. Микола Куліш. Життєвий і творчий шлях митця. Зв'язок із театром Л.Курбаса. Національний матеріал і вселюдські, «вічні» мотиви та проблеми у п'єсах.

Мета (формувати компетентності): предметні (розуміти особливості розвитку драматургії й театр 1920-х років; розповідати про це; проводити аналогії з іншими явищами культури; знати творчу біографію М.Куліша, його зв'язок з театром Леся Курбаса);

ключові (уміти знаходити необхідну інформацію; аргументовано й грамотно висловлювати власну думку щодо суспільно-історичних умов розвитку національного театру, давати власну оцінку творчості М.Куліша);

загальнокультурні (усвідомлювати зв'язок внутрішньої свободи митця з його творчістю; самостійність мислення).

Тип уроку: засвоєння нових знань і розвитку на їх основі вмінь та навичок.

Методи й прийоми: методи «Кубування», «Гронування», «Запитання Блума», учнівський проект, випереджувальні завдання, аналітичне завдання.

Обладнання: портрети Леся Курбаса, Миколи Куліша, мультимедійна презентація за творчістю Л.Курбаса, запис «Патетичної сонати» Людвіга ван Бетховена.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

Створення сприятливого психологічного клімату на уроці.

«Словесний настрій».

- Вислови побажання здоров'я, успіху, радості своїм однокласникам

II. Актуалізація опорних знань.

Метод «Кубування»

- Які асоціації у вас викликає слово театр?
- Які ваші спогади про відвідини театру?
- Чи погоджуєтесь ви зі словами В.Шекспіра, що світ – це театр, а ми, люди, всі в ньому актори?

III. Повідомлення теми, мети уроку, мотивація навчальної діяльності.

Випереджувальне завдання (учень виразно читає вірш)

Забуті імена
Відкриваю для себе
Нові імена.
І глибинні думки,
І душевні висоти...
Скільки років ховала
Їх прірва страшна,
Що хотіла наш дух,
Нашу суть побороти.
Скільки їх ще приходить
З далекої тьми, -
Хоче серце усіх
Поіменно назвати...
І на болях своїх
Знову пишемо ми
Імена, імена...
І вкорочені дати.

Вадим Крищенко

На сьогоднішньому уроці ми будемо працювати над розкриттям традицій, які успадкував український професійний театр у ХХ ст., ознайомимось із життєвим і творчим шляхом видатного українського драматурга Миколи Куліша, а також розкриємо дружбу двох великих талантів: режисера Леся Курбаса і драматурга Миколи Куліша.

Робота в зошитах.

Запишіть дату і тему уроку

IV. Сприймання та засвоєння нової навчальної інформації.

Слово вчителя.

Театр у всі часи був для культурних народів великою цінністю, яка мала незвичайне моральне, культурне й громадське значення як школа, що безпосередньо давала масам усе те, що придбали життя, наука й знання. Чим світліші часи, чим буйніший розгін і розквіт національного життя, тим більше з'являється матеріалу для драматичної творчості, яка стає найвірнішим дзеркалом почувань, ідей та змагань, якими громадянство в певний час жило. Нам, глядачам початку ХХІ ст., навіть і на думку не спадає задуматися над тим, який важкий, нерідко тернистий шлях пройшов український професійний театр.

Робота в зошитах.

Скласти тези до учнівського проекту.

Представлення учнівського проєкту з мультимедійною презентацією

(Орієнтовний матеріал)

На початку 20-х рр. ХХ ст. діяло 74 професійні театри, численні самодіяльні театри на периферії та пересувні робітничо-селянські театри, що спеціалізувалися на агітках, прославляючи месіанізм пролетаріату. У Києві 1918 р. функціонували Державний драматичний театр, очолюваний Олександром Загаровим, Державний народний театр під керівництвом Панаса Саксаганського і «Молодий театр» Леся Курбаса. У 1919-1920 рр. у Галичині й на Буковині діяли «Новий Львівський театр», Чернівецький театр і Державний театр ЗУНР. У 1919 р. організувався Державний театр імені Т. Шевченка в Катеринославі, у 1920 р. — у Вінниці імені І. Франка (керівник Гнат Юра). 1922 р. керований Лесем Курбасом Київський драматичний театр перейменовано на «Березіль», 1926 р. його перевели до Харкова, тодішньої столиці України. Народившись і розквітнувши на хвилі національного відродження, театр узяв собі назву «Березіль» — тобто березень, перший місяць весни, ставши «за справжню весну українського театру». «Березіль» власне був і театром, і мистецькою лабораторією, закладом, що проводив значну культурно-громадську роботу, організувавши творчі майстерні на периферії (Бориспіль, Біла церква) та в Києві, де проводилася підготовка режисерів, акторів, драматургів, критиків, працівників театру. Символізм в українській драматургії розвивався також в ранніх етюдах Я. Мамонтова («Дівчина з арфою», «Третя ніч», «Над безоднею»), І. Кочерги («Песня в бокале»), М. Рильського («Бенкет»). Але вже наприкінці епохи модерну жанрове місце символістських «метерлінковських» «етюдів» (тобто експериментальних спроб) заступають «повнометражні» жанри: трагедія («Про що тирса шелестіла» С. Черкасенка, 1918), трагікомедія («Веселий Хам» 1921, Я. Мамонтова) та інші. Але справжнім драматургічним експериментом першої третини ХХ ст. стали п'єси Володимира Винниченка (1880—1951). Навіть за своєю кількістю (а їх понад 20) вони мали б стати вагомою часткою українського театрального репертуару ХХ ст. Проте, після кількох хвиль видавничої зацікавленості творчістю, його п'єси було вилучено із загального вжитку. Сьогодні вони становлять істотну частину нової європейської драми, її українським відгалуженням. За своєю формою п'єси В. Винниченка, на перший погляд, доволі традиційні. Винятком є, можливо, твори кінця 20-х років. Це — сімейно-психологічні п'єси доти відомих взірців. В. Винниченко пропонує своїм героям розробляти та відстоювати цілий комплекс ідей, популярних на той час у певних колах суспільства. Перед нами в творах В. Винниченка розгортається психологічний експеримент, спрямований проти дегуманізації суспільства внаслідок пріоритетності ідеї над натурою, принципу над людиною. Мелодрами В. Винниченка, справді, дуже театральні, ефектні, ігрові. Найкраща мелодрама драматурга — «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» (1911) — це водночас і пошуки жанру у ХХ ст., і майже лабораторний сюжет, де протест проти ідейного фанатизму за силою дорівнюється цьому фанатизмові.

Лесь Курбас і Микола Куліш зустрілися 1925 року. Л.Курбас тоді вже був знаменитий режисер, творець театрів і майбутньої сценічної школи, фундатор українського модерного театру «Березіль» та М.Куліш – драматург, перша п'єса якого, поставлена в Харкові, принесла йому всеукраїнську популярність.

І хоч доля старанно вела кожного з них різними дорогами, та все ж не зустрілись вони не могли. А зустрівшись, не могли не зблизитись. Лесь Курбас народився в сім'ї галицьких акторів Яновичів, здобуває освіту за європейськими мірками, студіюючи дисципліни у Львівському і Віденському університетах; розпочинає власний мистецький шлях і грає на сценах львівського театру «Руська бесіда» та театрі М.Садовського у Києві, засновує стаціонарний український театр «Тернопільські театральні вечори», пізніше «Молодий театр», мистецьке об'єднання «Березіль». Але Лесь Курбас шукав серед драматургів такого митця, яким би був адекватний йому за масштабом таланту й самобутності. Він відчував потребу в могутній постаті, на яку міг би орієнтуватися у своїй творчості. А М.Кулішеві бракувало режисера, який підтримував би його драматичні шукання, відкриття.

Зустріч Леся Курбаса і Миколи Куліша – значно більша подія, ніж просто знайомство двох митців. Це була зустріч двох великих талантів, що переймалися проблемами сцени, художніх інновацій. Лесь Курбас надзвичайно талановито ставив у своєму театрі «Березіль» одну за другою п'єси М.Куліша. Жодного драматурга в «Березолі» не ставили так часто. Але ні Л.Курбас, ні М.Куліш не знали, що їхня творчість, дружба стане трагедією для обох. П'єси визначаються для влади як «ідейно хибними», а їх творці драматург і режисер будуть заарештовані протягом одного 1934-го року: Л.Курбас на початку, у січні, а М.Куліш наприкінці, в грудні. Вони не знали, що їх змусять підписати зізнання про участь у діяльності військово-контрреволюційної організації. Вони не знали, що доля їх зведе знову, цього разу, на Соловках. І страчені вони будуть в один день, в одній партії в'язнів – 3 листопада 1937р.

Слово вчителя

Вдивіться в обличчя цих двох великих митців (фотографія Л.Курбаса і М.Куліша), доля яких однаково геніальна і трагічна.

«Взаємна любов Курбаса і Куліша – була ніжна і пристрасна: так люблять друга, коли вірять, що йому готовано на майбутнє вчинити щось видатне.

Це була любов двох титанів: Куліш був талант для Курбаса, Курбас – талант для Куліш. Куліш був драматург світового масштабу... хто з них впливав на другого? Обидва: Курбас на Куліша, Куліш на Курбаса.»

Непоправної втрати зазнали драматургія і театр через численні заборони на імена і твори, фізичне знищення митців. Адже творчість М.Куліша і Л.Курбаса була викреслена із літературного процесу на цілі десятиліття. Їх імена було зганьблено, обпльовано, вилучено із духовного вжитку. Ми їх сьогодні називаємо

«білі плями в історії красного письменства». Але це аж ніяк не забуті, не загублені імена, це чорні сліди свідомого знищення української культури, її найкращого світу інтелігенції, генофонду нації. Це криваві сторінки історії нашої України. Її біль, невідраднa туга, скорбота.

Випереджувальне завдання. Повідомлення здобувачів освіти про біографію письменника за конспектом-схемою

Микола Гурович Куліш

1. Псевдонім чи узагальнювальне ім'я.

Гурій Коняга,
«найтрагічніша постать української драматургії доби «Розстріляного Відродження»,
«сучасник поколінь прийдешніх».

2. Епіграф, цитата, крилатий вислів, що стосується особистості.

«Гострий гоголівський профіль, чорнильна щіточка вусів, нервові, але стримані рухи. І тільки очі були такі мінливі, такі щедрі, що через них ставало видно, яке складне, напружене, суперечливе життя кипить глибинах цього незмірно багатого людського ества».

Микола Бажан

«Куліш-драматург був талант світового масштабу. Не буду шукати небезпечних аналогій в класиці — між Шекспіром і Шілером, або Мольєром і Бомарше, але в сучасній йому драматургії він не мав собі рівних, а з того, що ми знали про тогочасну драматургію за рубіжєм, рівняти Куліша можна було хіба що з Піранделло».

Юрій Смолич

Лесь Курбас про п'єсу: "Я вважаю п'єсу "Мина Мазайло" за виключну річ, як і взагалі Куліша я вважаю за геніальну людину!"

3. Родина.

Народився в бідній селянській родині. Мати померла, коли хлопцеві було чотирнадцять років. Одружився з Антоніною Невель.

4. Освіта.

Церковно-парафіяльна школа, Олешківське міське училище, Олешківська прогімназія, яку було закрито. Щоб все-таки пройти повний курс навчання, Микола разом з товаришами поїхав через Одесу до Поті, де екстерном складав важкі іспити. Там, на Кавказі, він захворів на малярію, лежав з 40-градусною температурою. Іспити було йому перенесено на більш пізній термін, і після

одужання М. Куліш склав-таки екзамени за гімназійний курс. Одеська школа прапорщиків.

5. Художній метод.

Художній метод М. Куліша відрізнявся неоднорідністю й синтезованістю. В ньому знайшли відбиток якості реалізму, етнографічного побутовізму (насамперед у перших редакціях перших п'єс), національного вертепного дійства, драматургії абсурду, натуралізму, потоку свідомості, експресіонізму, символізму. Попри всі різноякісні складові його метод являв собою цілісність – органічну в своїй складності естетичну цілісність, у якій закумуляовано досягнення поетик різних літературно-мистецьких напрямків і течій.

6. Захоплення:

а) улюблені письменники;

Мольєр, Гоголь, Винниченко, Шекспір

б) улюблені види мистецтва:

література, театр

в) улюблені заняття й природне обдарування.

М.Куліш був від природи багатогранно обдарованою особистістю: талановитим військовим, громадським діячем, газетярем і редактором, публіцистом, діячем української освіти, соціальним педагогом, нарисовцем і прозаїком, полемістом, естетиком і теоретиком художньої культури, літератури, організатором літературного процесу в Україні.

7. Світоглядна позиція.

"...драматургія мусить весь час непокоїти, збуджувати, загострювати, навіть за іншого разу занадто загострювати деякі проблеми і ніколи не пристосовуватись до міщанських смаків глядача"

8. Твори.

«97», «Мина Мазайло», «Народний Малахій», «Патетична соната», «Маклена Граса», «Комуна в степах», «Прощай, село», «Вічний бунт», «Хулій Хурина», «Зона», «Закут».

9. Основні проблеми Кулішевої драматургії.

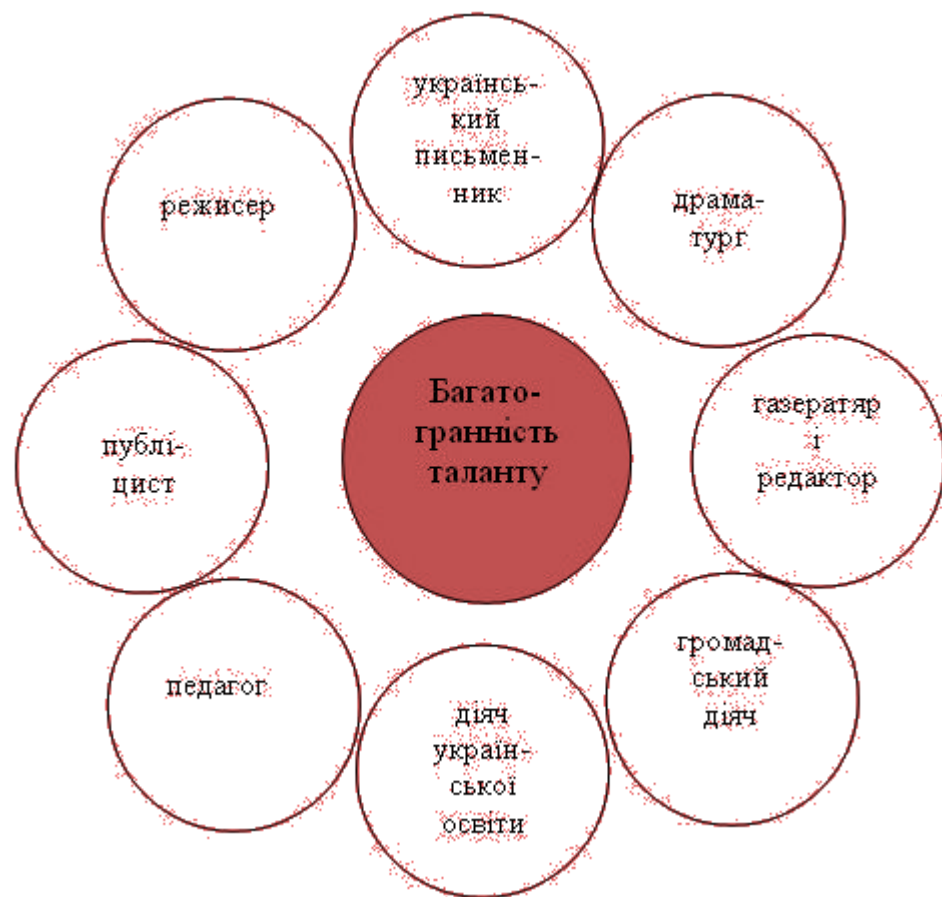
Доля українського села й селянина, духовні пошуки інтелігенції, пріоритети й цінності нової генерації держ-службовців, протестні явища в свідомості й почуттях митців, психологічні тенденції в робітничому середовищі, розмаїтість світоглядної палітри інтелектуалів, духовний стан столичного й провінційного

міст, аспекти національно-історичного розвитку та перспективи України – таким виглядає зріз основних проблем Кулішевої драматургії.

10. Самобутність митця.

Куліш був митцем, який постійно прагнув новини в творчості – нових художніх засобів, прийомів, рішень; несподіваних думок, образів, конфліктів; нової, до нього ще не відкритої якості драматургічного світобачення. Він шукав – і знаходив нові напрямки розвитку мистецтва, літератури, драматургії, що потім ураховувалися іншими письменниками, художниками наступних поколінь. Куліш-драматург жив категоріями майбутнього художнього Часу. А це – привілей митців світового рівня.

11. Багатогранність таланту.

«Запитання Блума». Аналітичне завдання. М. Куліш в оцінці критиків

Прочитати й прокоментувати вислови.

- «Десять років всього письменницького стажу — десяток п'єс, що з них майже кожна була не тільки вдалим драматургічним матеріалом для блискучих, з

видатним успіхом у глядача спектаклів, але й стала теж майже кожна — певним етапом у розвиткові мистецтва...»

(Ю. Смолич, письменник).

• «Художньо довершені, гостроконфліктні твори М. Куліша здобули визнання їх автору не тільки в Україні, а й далеко за її межами. Вони перекладалися російською, англійською, німецькою мовами, йшли на сценах театрів багатьох міст Європи»

(Т.Хом'як, літературознавець).

Коментар учителя.

На творчості митця, ясна річ, позначилися цінності того інтелектуального кола, до якого він належав, мешкаючи в Харкові. Це Л. Курбас, М.Хвильовий, Остап Вишня. Особливу роль в творчості М.Куліша відіграла творча дружба з митцем Л.Курбасом. Г Семенюк цілком слушно на тому, що «саме завдяки творчій і життєвій дружбі двох талантів – драматурга М.Куліша і режисера Л.Курбаса – у другій половині 20-х років, розпочався в Україні драматичний і театральний ренесанс».

Вчитель декламує вірш М. Братана «Доля» (звучить «Патетична соната» Людвіга ван Бетховена). У цей час учні складають сенкан «Микола Куліш»

Колискові степи — український Техас.
Як назве їх в романі Яновський потому,
Тут почато життя, життя — і простори, і час,
Що скінчились тобі у краю крижаному.
Крутозламна доба, бунтівний грозівий
Звирував, сколотив і степи, і відроги.
Води рік і морів, і небесний сувій,
На якому записані наші дороги.
Світ на правду і лжу своє серце розсік.
Нам не треба було вибирати, де стати,
Може, був не з народження ти більшовик,
Та ніколи не йшов у кати й герострати.
У засліплій пурзі чули десь Соловки,
Як гуляла крізь біль Патетична соната,
Зупинилось життя, і дорога й роки.
І не стало Творця і Солдата.
Може, скаже земляк поміркований мій,
Що було, те було, — не роз'ятрюймо рани.
Так до нині ж виспівують за упокій,
З переляку захриплі невдячні краєни.
Та не вірить у згин колисковий Техас:
У роду Кулішів є безсмертний Микола.
І триває життя, і відлунює час
Патетичну сонату млинового кола.

В історії кожного народу є імена, які становлять його національну велич, яків пам'яті народу знаходять своє безсмертя. Саме такими для нас, українського народу, є імена Миколи Куліша і Леся Курбаса. Сьогодні вони разом з нами і навіть попереду нас. Вони зробили величезний внесок, досі гідно ще не оцінений, у розвиток теорії і практики драматургії і театру.

V. Закріплення вивченого матеріалу

Метод «Гронування»

V. Оголошення і коментар домашнього завдання.

Прочитати і вміти аналізувати драму «Мина Мазайло».

2.2. Тема: Сатирична комедія «Мина Мазайло» М.Куліша. Проблема готовності українського суспільства бути українським (на прикладі позиції, поведінки дійових осіб). Специфіка комедійного жанру: про серйозне легко, грайливо. ТЛ: сатирична комедія

Мета (формувати компетентності): предметні (розуміти історико-політичні чинники, які вплинули на зіткнення головних дійових осіб у сатиричній комедії; аналізувати умовність часопростору, природу конфліктів; висловлювати власну думку про типове сприйняття дійсності обивателем; визначати жанр твору, основні проблеми);

ключові (осмислювати роль соціального статусу, моделі його досягнення; формувати уявлення про справжні та фальшиві цінності, спираючись на текст; усвідомлювати роль української мови як ключового чинника творення нації, самоствердження особистості);

загальнокультурні (розвивати критичне мислення, готовність захищати власну мовну ідентичність; усвідомлювати належність до рідного народу)

Методи й прийоми: бесіда з елементами розповіді, випереджувальні завдання, дослідницький практикум, інтерактивні методи: «Незакінчене речення», «Мозковий штурм», «Шість мислячих капелюхів».

Обладнання: Презентація, фрагменти з фільму-вистави «Мина Мазайло», шість капелюхів, аудіо запис пісні «До українців» В.Баранова.

А тим часом український театр дістав свою
найкращу комедію, може, свою єдину комедію,
якщо властивістю комедії вважати легкість,
грайливість, ритмічність, грацію на підложжі
глибокого, але тільки натякненого змісту.
Юрій Шевельов

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

Я щиро вітаю вас на уроці, бажаю нам плідної роботи та отримання задоволення від спільної праці.

II. Актуалізація опорних знань учнів

Метод «Незакінчене речення»

- 1.Талант Куліша розкрився як ...
2. Микола Куліш народився ... в...
3. Микола Куліш став прототипом героя твору...
4. М. Куліш належить до митців...
5. У 1925 р. письменник переїздить в місто...

6. Микола Куліш очолював літературне угруповання...
7. Професійний театр розвивався в двох напрямках – «психологічному» (традиційному)... художній керівник ... та «експериментальному» художній керівник ...
8. Більшість п'єс М.Куліша були поставлені в театрі...
9. Перша драма мала назву ...
10. Як обірвалося життя драматурга...

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

У кожній національній літературі є твори з особливим статусом, з особливим резонансом та популярністю, їх стисло й багатогранно можна охарактеризувати одним словом – легендарні.

В українській літературі одним з таких творів є п'єса «Мина Мазайло». Продовжуючи вивчати творчість Миколи Куліша, розглянемо одну кращих його п'єс. Про це свідчить епіграф до уроку – слова Юрія Шевельова.

Не було, мабуть, в українській літературі 1920-1930рр. твору, який викликав би більше суперечок й абсолютно протилежних відгуків, як «Мина Мазайло».

Як ми, читачі ХХІ століття, сприймаємо п'єсу «Мина Мазайло» М.Куліша, поговоримо сьогодні на уроці.

(Учні записують тему до зошитів)

IV. Сприйняття учнями нового матеріалу

Миколу Куліша називають творцем «модерної драми». Але драматург змушує й сьогодні сприймати один із своїх кращих творів не очима, а серцем, читати й перечитувати його, сміятися і замислюватися над проблемами сьогодення, які корінням своїм сягають у далеке минуле. Сюжет п'єси відомий ще з часів Мольєра й Карпенка-Карого. Та в М. Куліша він заіскрився новими барвами. Геній Миколи Гуровича перекинув місток між епохами, й доки будуть жити Мина, що роду цураються, буде ця п'єса актуальною. Сюжет комедії гострий, напружений, а його герої непередбачувані у своїх вчинках, типові і, разом з тим, неповторно-самобутні.

«Мозковий штурм»

1. Що вам вдалося дізнатися про історію комедії та її сценічну долю?

(Навесні 1929 р. комедію «Мина Мазайло» було поставлено в Дніпропетровську (нині Дніпро), Харкові, Києві. У 1931 р. «Березіль» успішно ставив її і в Грузії. Однак у 1930 р. п'єсу було знято з репертуарів українських театрів.)

Теорія література

Драматичний твір характеризується пристосованістю до сценічної інтерпретації. Основна ознака – призначення для театрального спектаклю.

Провідні жанри: трагедія, комедія, драма (як жанр), трагікомедія, водевіль, мелодрама.

За жанром «Мина Мазайло» - сатирична комедія
(Записати в зошит)

Сатирична комедія – твір, у якому за допомогою спеціальних сатиричних засобів різко висміюються суттєві суспільні вади, зображуються смішні (комічні) події й персонажі.

Робота з текстом

- Це не перша ваша п'єса, яку ви читаєте. Зверніть увагу на початок твору. Чим він відрізняється від інших?

(Немає звичного переліку дійових осіб).

- Зверніть увагу на ремарки. Типові вони чи ні? Якщо не типові, то чому?
(Нетипові ремарки, розгорнуті, у деяких є пряма мова).

-Хто із вас може описати інтер'єр, де відбуваються події?

(Не вказані декорації; є лише велике дзеркало, у яке дивляться герої, перед яким деякі з персонажів грають самі з собою, дзеркало, яке повинне нагадувати читачам та глядачам п'єси про одвічні людські цінності, які важливо пам'ятати у будь-яких обставинах. Такий початок зацікавлює, інтригує, надає дії, динамічності. Читач і глядач починають уявляти і домислювати те, чого немає або було раніше).

Дослідницький практикум

1. Коли й де відбувається дія?
2. Назвіть головних героїв.
3. Драматичний твір в основі сюжету має конфлікт. Що це за конфлікт?
4. Сім'я Мина Мазайла розділилася на два табори. Хто підтримує прагнення Мина Мазайла, а хто виступає проти зміни прізвища?
5. Що спонукає Мину змінити своє прізвище? (Фрагмент з фільму-вистави Мина Мазайло»)
6. Чим захоплюється Мокій і про що він мріє?
7. Що означає його прізвище?
8. Українську мову Мина вважає тавром, яке видає його, на його думку, «другосортне» походження. Яким чином прагне покращити знання з російської мови?
9. Як дружина Килина і донька Рина вирішили заставити Мокія змінити прізвище?

10. Чи вдалося Улі переконати Мокія змінити прізвище? Які зміни відбуваються з самою дівчиною? Що пропонує Мокій Улі? (Зачитати фрагмент з тексту твору)
11. У героїв свої думки про процес українізації. Що говорить Мина Мазайло про українізацію? (Зачитати фрагмент з тексту твору)
12. Як тьотя Мотя ставиться до процесу українізації? Що її ображає на вокзалі? (Фрагмент з фільму-вистави)
13. Якої думки дядько Тарас про українізацію? (Фрагмент з фільму-вистави «Мина Мазайло»)
14. Як ставиться до українізації Мокій?
15. Як дізнається Мина про зміну свого прізвища?
16. Яке нове прізвище отримує Мина і які почуття переповнюють членів сім'ї? (Фрагмент з фільму-вистави «Мина Мазайло»)
17. Чим закінчується комедія?

У п'єсі «Мина Мазайло» на прикладі поведінки, позиції дійових осіб показано, якою мірою українське суспільство готове бути власне українським, наскільки ми є «третім сортом» і чи це усвідомлюємо. Як бачимо, Микола Куліш ставить більше запитань, аніж дає на них відповіді.

V. Закріплення вивченого матеріалу

Метод «Шість капелюхів»

«Білий капелюх»

З'ясуйте особливості сюжету п'єси.

«Жовтий капелюх»

Чого вчить вас комедія «Мина Мазайло»?

«Червоний капелюх»

Пройшло 90 років із дня опублікування п'єси. Чи залишилися в наш час «мини»?

«Зелений капелюх»

Доведіть, що «Мина Мазайло» - сатирична комедія.

«Чорний капелюх»

Моє ставлення до героїв твору.

«Синій капелюх»

Сьогоднішній урок змусив мене задуматись над...

VI. Домашнє завдання.

Виписати по три цитати до образів тьоті Моті, дядька Тараса, Мокія, Мина Мазайла.

Підсумовуючи урок, хочу сказати: живіть, любіть, радійте, творіть, ідіть по життю з високо піднятою головою. Гордіться: ви – українці! Дякую всім вам. Ми гарно попрацювали! І на завершення пропоную переглянути відеозапис пісні «До українців» В.Баранова.

2.3.Тема: Розвінчання національного нігілізму, духовної обмеженості на матеріалі українізації (Мина, Мокій, дядько Тарас, тьотя Мотя). Сатиричне викриття бездуховності обивателів, що зрікаються своєї мови, культури, родового коріння. Драматургічна майстерність автора. Актуальність п'єси для нашого часу.

Мета (формування компетентності): предметні (з'ясувати особливості показу процесу українізації 20-рр. у творі; характеризувати образи дійових осіб п'єси, світоглядну, громадянську позицію кожного з них, допомогти учням зрозуміти роль автора у створенні комічних характерів і ситуацій, у використанні мовних засобів для цього, вчитись цінувати майстерність автора);

ключові (висловлювати власні міркування, проводячи аналогії із сучасним життям, розвивати аналітичне мислення та мовлення;

загальнокультурні (розвивати критичне мислення, виховувати патріотизм та негативне ставлення до проявів шовінізму, повагу до свого роду й народу).

Методи й прийоми: розповіді, словникова робота, інтерактивні методи «Світове кафе», «Порушена послідовність», «Дискусійна сітка Алверманна», «Дерево рішень», техніка «Лінія цінностей».

Обладнання: маркери, аркуші паперу, цукерки, печиво, музичний супровід.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

1.З'ясування емоційної готовності до уроку.

- Доброго дня... І з'являється посмішка на устах. Я дарую свою посмішку вам. Ви посміхніться мені, посміхніться один одному, бо усмішка дарує радість, і наш світ стає ще на один момент щасливим. Сьогодні ми будемо співпрацювати на уроці, сподіваюсь, що розмова нам усім припаде до душі.

2.Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань.

- Ви, мабуть, задумувалися, що означає слово «щастя»?

- А коли ви були щасливими?

- Я вважаю, що я щаслива людина. Щаслива тим, що живу, дихаю, хвилююся. Щаслива, бо маю гордість за свою державу, яка живе, страждає, бореться.

II. Оголошення теми й мети уроку.

1. Повідомлення теми уроку.

- Був щасливим і гордим за свою Україну і Микола Куліш, який віддав життя за те, щоб Україна стала державою, а українська мова стояла б на одному рівні зі світовими мовами.

Отже, розгортаємо зошити і записуємо число, тему уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

Метод «Порушена послідовність»

Записи на окремих картках	Правильно виконане завдання
«Нащо, питаюсь, навіщо ви нам іспортілі город?» «Однині я - Мина Мазенін». «Коли ти мене любиш, зроби так, щоб Мокій закохався у тебе». «Подумай, що скажуть на тім світі діди й прадіди наші, почувши, що ти міняєш прізвище...» «А Мокій не тільки не зна про це, а ... мріє до нашого прізвища Мазайло додати ще Квач». «За постановою комісії в справах українізації, що превірила апарат Донвугілля, звільнено з посади за систематичний і зловмисний опір українізації службовця М. М. Мазайла-Мазеніна...» «А які жажливі афіші трапляються, як перекручують українську мову...» «Хай живе Мина Маркович Мазенін!» «А якби ви знали, якою огидною, репаною мовою вони говорять на сцені». «Тільки й слави, що вокзалі «Харків» написано, а спитаєшся по-нашому, всяке на тебе очі дере...» «А тепер слухайте, милі мої люди. Є пропозиція газету завести у рямці...» «Давайте я вас українізую».	«А Мокій не тільки не зна про це, а ... мріє до нашого прізвища Мазайло додати ще Квач». «Коли ти мене любиш, зроби так, щоб Мокій закохався у тебе». «А які жажливі афіші трапляються, як перекручують українську мову...». «Давайте я вас українізую». «Нащо, питаюсь, навіщо ви нам іспортілі город?» «Тільки й слави, що вокзалі «Харків» написано, а спитаєшся по-нашому, всяке на тебе очі дере...» «А якби ви знали, якою огидною, репаною мовою вони говорять на сцені». «Подумай, що скажуть на тім світі діди й прадіди наші, почувши, що ти міняєш прізвище...» «А тепер слухайте, милі мої люди. Є пропозиція газету завести у рямці...» «Однині я - Мина Мазенін». «Хай живе Мина Маркович Мазенін!» «За постановою комісії в справах українізації, що превірила апарат Донвугілля, звільнено з посади за систематичний і зловмисний опір українізації службовця М. М. Мазайла-Мазеніна...»

- Визначте тему твору.

Зображення українізації і міщанства в Україні в 20-ті роки ХХ століття.

- Що ви знаєте з історії України про процес українізації та її наслідки?

Українізація - це політика в національно-культурній сфері, яка здійснювалася радянським керівництвом в Україні у 20-ті рр. Українізація передбачала задоволення певних національних вимог українського народу:

- висування українців на керівні посади;
- запровадження української мови в державні та культурні установи, пресу, навчальні заклади;
- розвиток національної за формою й радянської за змістом культури;
- створення відповідних умов для культурного розвитку національних меншин, які проживали в Україні.

Більшовики змушені були піти на проведення цієї політики, оскільки перебували під впливом національно-визвольної боротьби українців 1917-1920 рр. і прагнули забезпечити собі підтримку всього населення України.

Українізація здійснювалася в певних, дозволених центром рамках. 20-ті рр. стали періодом подальшого національного відродження.

Українізація сприяла залученню до радянського культурного будівництва української інтелігенції. З еміграції повернулися деякі відомі діячі, зокрема М.С.Грушевський.

У 20-х роках українська література та мистецтво переживали бурхливе піднесення. Пройнята національною духовністю, всупереч ідеологічним обмеженням, українська культура досягла світового рівня.

В кінці 20-х років політика українізації поступово згортається.

На те були певні причини:

- українізація почала виходити за дозволені центром рамки;
- вона охопила все суспільно-культурне життя республіки;
- зростав прошарок української інтелігенції, якій режим Сталіна не довіряв і бачив у ній ідейного конкурента партії;
- українізація сприяла зростанню національної свідомості українців.

У 1933 р. Сталін назвав місцевий націоналізм основною загрозою для єдності Радянського Союзу. Це означало кінець українізації. Радянська влада повертається до політики зросійщення, активних учасників українізації було репресовано.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

На сьогоднішньому уроці ми поміркуємо над невмирущими персонажами твору М.Куліша «Мина Мазайло». Діалоги ,репліки, дивні слова , а часом і смішні - і сьогодні дивують нас. Адже М. Куліш - це майстер гротеску й пародії.

IV. Сприйняття учнями нового матеріалу.

Читаючи твір, ви помітили незрозумілі для вас слова. Яке ж їх значення?

Мовна хвилинка (словникова робота)

Міщанство – (мешканці міста) – населення міст, містечок, яким надавали право на самоврядування.

Нігілізм – світоглядна позиція, суть якої полягає в запереченні цінностей.

Шовініст – людина, що обстоює ідею расової винятковості та розпалює національну ворожнечу й ненависть.

Манкурт – особа, що відмовляється від свого народу, національності.

Метод «Світове кафе»

(Лине тиха музика, учні обирають господаря/господиню столика, працюють над завданнями, кожні 7-10 хв. змінюючи столик)

«Перший столик»

Розвінчання національного нігілізму, духовної обмеженості на матеріалі українізації (ОБРАЗ МИНИ МАЗАЙЛА)

(Орієнтовний матеріал)

Мина Мазайло - українець за походженням, міщанин, харківський службовець. Він вирішує змінити своє українське «плебейське» прізвище на щось більш милозвучне, російське. Він вважає, що саме прізвище стає на заваді його щастю, не дає отримати підвищення на службі, що через прізвище оточуючі ставляться до нього без належної поваги. Для Мина українське прізвище – показник низького походження, ніби натяк на «другосортність» людини. Він легко забув свій славний козацький рід, бо в його міщанському оточенні та соціальній ситуації того часу (а це вже радянські часи, які пропагували зовсім інші цінності) це було неактуально. Українізацію він сприймає так: «Серцем передчуваю, що українізація – це спосіб робити з мене провінціала, другосортного службовця і не давати мені ходу на вищі посади». Він, його дружина та дочка смішні, бо відхрещуючись від усього українського, виставляючи себе «руськими», вони разом з тим навіть не вміють правильно розмовляти російською мовою. У своїх намаганнях вплинути на сина Мокія Мина дуже агресивний: «Заставлю! Виб'ю з голови дур український! А як ні – то через труп переступлю. Через труп!» «Мазайло» для нього, як камінь на шиї, тавро його соціального рабства.

Цитатна характеристика Мина Мазайла:

- «Двадцять три роки, кажу, носю я це прізвище, і воно, як віспа на житті — Мазайло!.. Ще малим, як оддав батько в город до школи, першого ж дня на регіт взяли: Мазайло! Жодна гімназистка не хотіла гУляти — Мазайло! За репетитора не брали — Мазайло! На службу не приймали — Мазайло! Од кохання відмовлялися — Мазайло!»

«Другий столик»

Розвінчання національного нігілізму, духовної обмеженості на матеріалі українізації (ОБРАЗ МОКІЯ)

(Орієнтовний матеріал)

Син Мини Мазайла Мокій «вдарений мовою», без п'яти хвилин комсомолец, у драмі виступає антиподом свого батька й мріє додати до «Мазайла» загублену половину «Квач». «Мазайло-Квач» звучить для Моки як музика. Він чужий націоналізму та далекий і від інтернаціонального пафосу комсомольців. Єдине, чим Мока захоплений — це багатством української мови. Мовні симпатії Куліша зробили постать Моки ніби позитивною й такою, що виражає авторські ідеї, але позитивний герой з Моки — ніякий. Мока дійсно має глибокі знання української історії, літератури, фольклору, тонке відчуття мови. Він романтик і мрійник. Його філологічні коментарі захоплюють і чарують. Уля каже: «...Він на тебе словами отими тощо... аж пахне». Але коли він говорить дівчині замість слів кохання: «Ах, Улю! Мені вже давно хотілось вам сказати... Хотілось сказати, а тепер ще охотніше скажу: Улю! Давайте я вас українізую!» — то звучить смішним. У суперечці з батьком Мокій грубий, жорсткий, нестриманий. У нестямі кричить: «З новим прізвищем! У криницю!»

Цитатна характеристика Мокія:

- «юнак з чорним висипом, під носом і по підборіддю, з мрійними, але злими очима.»»,
- «він кругом український»,
- «він у дядька Тараса вдався».

«Третій столик»

Розвінчання національного нігілізму, духовної обмеженості на матеріалі українізації (ОБРАЗ ТЬОТІ МОТІ)

(Орієнтовний матеріал)

ТЬОТЯ МОТЯ - родичка Мазайлів із Курська – вийшла за межі твору та пішла у народ як прізвисько. Це груба, неосвічена жінка, вороже налаштована до всього українського, проте на рідкість вперта у своїх поглядах. Вона за походженням також українка, проте вважає себе «руською», а українську мову – «австріяцькою вигадкою», не визнає руськими галичан. Заскорузлості поглядів і ворожості до української мови, історії, культури можна лише подивуватися, її репліки смішні, але й небезпечні. Побачивши на вокзалі напис українською «Харків», вона цілком серйозно питає: «Нащо, питаюсь, навіщо ви нам іспортили город?». Те, що в українській опері «Тарас Бульба» артисти співають по-українському вона називає «безобразієм». Її докази мають незаперечну логіку: «Да єтого не может бить, потому што єтого не може бить нікада!». Убивчим за силою сарказму є висловлювання тьоті Моті: «По-моєму, прілічнєє бить ізнасілованной, нежелі українізірованной». Вона рознервувалася, коли Уля сказала, що її ноги відповідають «українському стандарту», бо відразу кинулася крадькома вимірювати свої. Тьотя Мотя – саркастична, гостра на язик. Її репліки «По-моєму прілічнєє бути ізнасілованной, нежелі українізірованной», «Дивлюсь - не «Харьков», а «Харків!» Нащо ви нам іспортилі город?», «Да єтого не может бить, потому што єтого не может бить нікада» добре характеризують її примітивну натуру.

Цитатна характеристика тітки Моті:

- «Краще бути ізнасілованной, нежелі українізірованной».

«Четвертий столик»

Розвінчання національного нігілізму, духовної обмеженості на матеріалі українізації (ОБРАЗ ДЯДЬКА ТАРАСА)

(Орієнтовний матеріал)

Дядько Тарас – брат Мина Мазайло. Як і тьотя Мотя, дядько Тарас – гротескна фігура. Він – прихильник старовини, козаччини, та не хоче брати в розрахунок сучасні умови життя. Незважаючи на глибоке знання історії та мови, любов до українського, після суперечки з тіткою Мотрею він змінює свою позицію і голосує за зміну прізвища. Для нього головне, аби залишився корінь «маз» як показник його роду. Дядько Тарас вважає, що радянський уряд за допомогою оманливої політики українізації хоче виявити всіх українців, щоб їх знищити: «Їхня українізація – це спосіб виявити всіх нас, українців, а тоді знищити разом, щоб і духу не було... Попереджаю!» Є в нього й висловлювання, не позбавлені здорового глузду, продиктовані любов'ю до рідного краю й народу, глибоким знанням історії.

Цитатна характеристика дядька Тараса:

- «Там такий, що в нього кури по-українському говорять».

Презентація від кожного столика схеми, малюнка, тез.

Проблемне питання

— Чи справді Мина Мазайлові через його українське прізвище не поталанило в житті?

Орієнтовні відповіді:

- Ні, він мав гарну посаду, квартиру, дружину та дітей, був забезпечений матеріально.
- Так, бо відчував себе нещасним, «другосортною людиною».

Метод «Дискусійна сітка Алверманна»

Аргументи “ЗА”	Теза	Аргументи “ПРОТИ”
Так, Мокій щиро вболіває за українське слово, прагне повернути до прізвища Мазайло ще й Квач. У дядька Тараса є висловлювання, не позбавлені здорового глузду, продиктовані любов’ю до рідного краю, народу, глибоким знанням історії.	Чи можна вважати позитивними героями Мокія та дядька Тараса?	Ні, Мокій фанатично вірить новій владі, підтримує всі її починання, пов’язує з нею майбутнє мови. Для нього дядько Тарас уособлює час, що минув. Трагедія України в тому, що українці різних поколінь не зуміли порозумітися, подати один одному руки, об’єднатися. Мине небагато часу, і таких, як дядько Тарас, знищать. Перед Мокієм постане проблема вибору: іти за партією і комсомолом з їхньою зневагою до національних проблем чи бути знищеним як ворог народу. Назвати Мокія позитивним героєм важко, бо ж ідеї нового часу настільки засліпили його, що навіть на кохану людину дивиться як на об’єкт антропології. Він не сприймає думки інших, буває агресивним, безкомпромісним. Дядько Тарас не викликає симпатії, бо ж боїться, зволікає, вичікує, врешті-решт пропонує Міні варіанти нового прізвища. Його слова подекуди примітивні.

Отож позитивним героєм п'єси є лише дошкульний сміх. А ще - мова. Майстерність Куліша в тому, що він зробив мову одним із найпомітніших героїв комедії. Доля українізації - це певною мірою доля української мови. Читач робить висновки, що вона помре, якщо до влади прийдуть мини мазайли, її знищать разом із носіями тьоті моті, вона зросійщиться, коли при владі залишаться українські партійці та комсомольці.

Метод «Дерево рішень»

— Вважаю, що актуальність сатиричної комедії М. Куліша «Мина Мазайло» в тому...

(Учням дається завдання написати відповідь на питання на листочках намальованого дерева.)

Учитель пояснює, що дерево – це символ роду, родини, тому пропонує записати свою думку саме на його листочках.)

Техніка "Лінія цінностей"

-Дати відповідь на проблемне питання: яку роль відіграє мова в моєму житті?

Орієнтовні відповіді:

- Прикро зізнатися, проте хоч і минуло 90 р. від дня написання драми, однак і зараз живуть такі "мазайли", які соромляться свого походження, своєї нації. Наші сучасники забувають про своє коріння, генетичну пам'ять.

-Я переконаний: мої ровесники вважають себе саме українським народом, а не народом України, не соромляться свого походження, усвідомлюють, що без мови, культури, історичної пам'яті – ми не народ, а просто люди, з яких легко зробити рабів.

Учитель: П'єса не втратила своєї актуальності й сьогодні. Події, що відбувалися в Україні в 20-30 роках, нагадують нам сьогоднішні. Приємно, що ви готові відстоювати право розвитку української мови як єдиної державної, адже саме мова об'єднує наших сучасників і всі попередні покоління у велику родину - український народ. Тож українській нації бути!

V. Домашнє завдання.

Написати твір-роздум «Чи може вплинути прізвище на долю людини?»

ВИСНОВКИ

Отже, інтерактивне навчання – така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть у процесі пізнання: або кожен учень має конкретне завдання, за виконання якого він повинен публічно відзвітуватися, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання.

Спілкуватись з учнем чи ученицею як із партнерами, не опускатись, а піднятися до рівня дитини – мета інтерактивних технологій навчання.

Застосування інтерактивних технологій має багато переваг:

- у роботі задіяні усі учні;
- здобувачі освіти вчаться працювати командно;
- формується доброзичливе ставлення до опонента;
- кожен має можливість пропонувати свою думку;
- створюється ситуація успіху;
- формуються навички толерантного спілкування.

Учитель виступає як консультант, організатор освітнього процесу.

Завдяки використанню на уроках української літератури інтерактивних методів розвиваються комунікативні вміння й навички, налагоджуються емоційні контакти між учасниками освітнього процесу, діти вчаться прислухатися до думки інших.

Інтерактивні методи навчання дають можливість урізноманітнювати форми роботи, акцентувати увагу на основних питаннях.

Ми з'ясували, що інтерактивні методи – це посилена педагогічна взаємодія учасників освітнього процесу, інструментами і провідними ознаками якої є полілог, діалог, мисленнєва діяльність, смислотворчість, міжсуб'єктні відносини, свобода вибору, створення ситуації успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання, рефлексія тощо.

Усі інтерактивні технології навчання поділяються на групи залежно від форми навчальної діяльності учнів.

Інтерактивні технології охоплюють чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, а також умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії усіх здобувачів освіти. Головними в процесі навчання є зв'язки між учнями, їхня взаємодія та співпраця. Результати досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе відповідальність за результати навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активні та інтерактивні методи навчання / Укладач О.С. Кравчина— К.: ЦППО АПН України, 2003. – 32 с.
2. *Біда О.* Структура і методика інтерактивного уроку. // Початкова школа. 2007 - №7
3. *Васильєва Н.М.* Застосування інтерактивних методів навчання на уроках предметів гуманітарного циклу //Управління школою. – 2005. - № 34. – с. 22-24
4. Великий довідник школяра: Гуманітарні та суспільні науки: 5-11 класи. – 3-тє вид., випр. та доп. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2009. – 1072 с.
5. *Гейко І.* Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи //Тема. – 2004. - № 3/4. – с. 229-232
6. *Гін А.* Безкровна атака: Технологія проведення навчального мозкового штурму: [Цікава і проста форма навчальної діяльності] // Завуч (Перше вересня). - 2000. - №8. - с.7-8
7. *Єльнікова О.В.* Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій // Імідж сучасного педагога. – 2001. – № 3-4 (14-15). – с. 71-74
8. *Калініченко Р.* Інноваційні процеси у створенні сучасного уроку// Відкритий урок. – 2008. - №6. – с.75-77
9. *Киях З.М.* Урок-подорож за творчістю Миколи Куліша // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2013. – №3.– с.2-9
10. *Падалка О. С.* та інші. Педагогічні технології. – К.: Укр. енциклопедія, 1995
11. *Пометун О.І., Коберник Г.І., Побірченко Н.С.* та ін. Інтерактивні технології навчання // Сільська школа України. – 2004. – №16-17 (88-89). –128 с. 9
12. *Пометун О., Пироженко Л.* Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник. - К.: Видавництво А.С.К., 2004. - 192 с.
13. *Пересунько Т.* Сенкан на уроках української // Відкритий урок. – 2010. №3.– с.52-53
14. *Симоненко Н.Є.* Інтерактивні методи в гуманітарній освіті // Управління школою. – 2005. - № 34. - с. 18-21